

Шогшо эл, порымш да гим верг!

50-ше (3438) №,
2019 ий 14 декабрь,
шуматкече.

Будь готов/

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Газетын тўсшō тарата возаш!

Авторын фотожо.

Советский районысо Үшнүр школын 2-шо классыште тунемшыже-влак Анастасия Фёдорова да Дарья ден Александра Лоскутовамыт (йыгыр улыт, шекланышда, очыни) 10 декабрьште Йошкар-Олашке Марий тиште кече пайремыш толыныт. «Ямде лий» газетым кидышкышт кучымеке, тынар куанышт! Вигак лудаш пижыч.

– Могай мотор газе-е-ет! Түрлō чиян! Йолташна-влакнан нангаена! Тек нунат лудыт!

Кумытынат палыме фамилий-влакым кыча-

лыт. Шке школышт гыч ўдыр-рвезе-влакын дўмыштым ужмеке, тынар чот йывыртышт. Марий улмыштлан кугешныме кумыл шочо, векат. Эсогыл муралтен ончыктышт:

– Теве тумо, теве корно,
Теве курык, теве ер...

Даша почеламутым каласкалыш.
Почеламутшо палыдыме гай чучо.

– Шке возенат мо? – йодым.

– Уке. Но «Ямде лий» газетыш возаш тўналына! Келшеда вет? – йолташыже-влак мogyрыш ончале.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

**– Куш вашкет, чукай?
– Пайремыш!**

Варвара
ПАЙГЕЛЬДИНА (80-ше
№-ан «Ўжара» й/с) «Ямде
лий» деч пӧлекым
налын.

«Кугарня»
газетын прише Агата
ЕРШОВАЛАН (13-шо №-
ан «Клюковка» й/с)
логалын.

колосок» й/с), Андрей УТКИН (61-ше №-ан «Теремок» й/с); 2-шо вер – Злата КОНАКОВА (11-ше №-ан «Гнёздышко» й/с), Виктория СЕМЕНОВА (17-ше №-ан «Ивушка» й/с); 3-шо вер – Алиса АНДРЕЕВА (65-ше №-ан «Незабудка» й/с); Злата КУКЛИНА (29-ше №-ан «Ший онгыр» й/с).

Сенгыше-влак:

3-5 ийготан-влак коклаште: 1-ше вер – Маргарита ЕВСЕЕВА (61-ше №-ан «Теремок» й/с); 2-шо вер – Ксения СМОРОДИНОВА (29-ше №-ан «Ший онгыр» й/с); 3-шо вер – Матвей РЫБАКОВ (10-шо №-ан «Звёздочка» й/с).

5-7 ийготан-влак коклаште: 1-ше вер – Маргарита ЕВДОКИМОВА (79-ше №-ан «Золотой колосок» й/с), Андрей УТКИН (61-ше №-ан «Теремок» й/с); 2-шо вер – Злата КОНАКОВА (11-ше №-ан «Гнёздышко» й/с), Виктория СЕМЕНОВА (17-ше №-ан «Ивушка» й/с); 3-шо вер – Алиса АНДРЕЕВА (65-ше №-ан «Незабудка» й/с); Злата КУКЛИНА (29-ше №-ан «Ший онгыр» й/с).

Н.СЕМЕНОВА.

Историйым шергалына

Руш-турко сар годым 1788 ий 17 декабрьште князь Г.А.Потёмкинын вуйлатымыш почеш руш войска Шем теныз серыште верланыше Очаков турко орым сенен налын. Императрице Екатерина II Потёмкинлан ты сенымашке шумылан Святой Георгийын орденжым кучыктен. Тылеч вара Росий Шем тензын йӱдвел ужашыштыже тӱрыс пенгыдемын, корабль-влакым чарак деч посна чонен, а Крым полуостровым теныз гыч турко-влакын керылтымышт деч арален.

Книгагудыш – унала

Шыже каникул годым ме олашке экскурсий дене мийышна. Рӱдолашке пурымаште мемнам марий ӱдыр «кинде-шинчал дене вашлие». Кремльыште, тӱрлӧ кевытыште, тоштерыште лийна. С.Г.Чавайн лӱмеш книгагудо эн чот келшыш. Пеш чот изи да пеш кӱжгӱ книга-влакым ӧрын ончышна. Ме кугешнен кертына: тушто мемнан ял гыч В.В.Пирогова пашам ышта. Книгагудыш миен коштына мемнам сылнымутан литературым лудаш утларак кумыландыш.

**5-ше классыште тунемше-влак.
Кужӱнер, Шорсола.**

Увер

Марий Элыште «Короткометражный кинон кечыже» икымше гана пайремлалтеш. Тудо 16 гыч 19 декабрь марте ныл площадкыште эртаралтеш. Программым https://vk.com/yamde_lii тӱшкаште ончыза.

И.С.Палантай лӱмеш тӱвыра да сымыктыш колледжыште «Голос детства» республиканский конкурс таче да эрла эртаралтеш. Ӱдыр-рвезе-влак «Академический мурымаш» да «Калык мурымаш» номинациялаште мастарлыкыштым ончыктат. Республикысе 20 йоча сымыктыш школ гыч 94 солист, 19 ансамбль ушненыт.

Марий Эл Республикым Вуйлатыше А.А.Евстифеев лӱм дене У ий ёлко 20, 24-25 декабрьыште Республикысе курчак театрыште лиеш. Пайремышке тунеммаште, спорт, мер пашаште ойыртемалтше, марий йылмым тунемше, шуко шочшан ешыште кушшо, илышысе нелылыкыш логалше ӱдыр-рвезе-влак погынат.

Республикыш 41 у школ автобус толын. Нуным чыла район коклаште шеледыме. Ынде республикысе школ-влаклан авто-транспортным 100 процентлан ситарыме. Тидын нерген Марий Элым Вуйлатыше А.А.Евстифеев у автобус-влак деч сравоным кучыктымо годым увертарен.

Шымше гана эртаралтше «Марла чын возена» диктантым тений 2358 ең возен. Марий Элысе районлаште, Йошкар-Олаште, Российын тўрлў регионштыжо, Эстонийыште илыше-влак шинчымашыштым тергенят. 10 ең нимогай йонгылыш деч посна возен. Нунын радамыште – «Ямде лий» газетын пашаеҥже, Марий кугыжаныш университетын студенткыже Христина Александрова. Кокымшо вер дене 9 ең палемдалтын. 8 ең кумшо верыш лектын.

Авторын фотожо.

Марий тийште кечын Йошкар-Оласе Мер да политике рўдер кугыен-влакын гўжлымышт да йоча-влакын юарлыме йўкышт дене темын.

мунло шомакше-влак кажне икшывым сымыстаренят. Модыш йўре марий йылмым писын тунемаш, шуко у шомакым шарнен кодаш лиеш улмаш!

Йошкар-Оласе 2-шо номеран да Медведево районусо Руш Кукмарий школлаше тунемше-влак марий калыкмутым, туштым палымыштым, марий йомакым возен, писын шонен мошты-мо мастарлыкыштым «Ямде лий» газетын эртарыме «Уштодыш-модыш» площадкыште тергенят. Йўратыме, арня еда вучымо «Ямде лий» газетыштан могай гына пале мутым муын огытыл! Йоча-влак марий йылмынан сылне шомаклан поян улмыжым раш шижыныт!

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Меат чын возена

Теле тылзын 6-шо кечынже Марий Эл Республикыште «Марла чын возена» диктант эртаралтын. Морко районусо ятыр школышто «Театрын вийже кўдыратле, куатше йомартле» теме дене диктантым возымашке уло кумылын ушненыт. Мутлан, Коркатово лицейыште 170 ең серен, Шўргыял школышто 20 тунемше да Кораксола книгагудо вуйлатыше Т.А.Кириллова ушненыт. 9-ше классыште тунемше Екатерина Сергеева улыжат ик йонгылышым ыштен. Зеленогорский школышто 7, Унчышто 127 да Арыныште 25 кумылан ең лектын.

Е.В.ГРИГОРЬЕВА, районусо марий йылме туныктышо-влакын методушем вуйлатыше.

Авторын фотожо.

Кажне тунемше пала: Марий Элыште 1998 ий гыч Марий тийште кечым пайремлена. Ёрша школышто кажне ийын мероприятийым эртарена. Тений 9-ше классыште тунемше-влак: Дима Халтурин, Ваня Репин, Полина Латухина, Алина Полушина, Наташа Чемякова – построений годым йоча-шамыч ончылно Тийште кече нерген каласкалышт. Нуным снимкыште ужда.

Р.Г.АНТРОПОВА, туныктышо. Советский район.

Йылме – поянлык

Марий йылме урокым эн чот йўратем. Тудым Н.Я.Уткина вўда. Уроклан эре ямдылалтам. Мый марий кундемым, калыкым пагалаш тунемам. Вет мый марий ўдыр улам! Шочмо йылмынам аралыза да йўратыза.

Катя МОЧАЛОВА, 2-шо класс. Оршанке, Кугунур.

Тўнямбалне чылаже 7 тўжем угла йылме уло. Нунын коклаште мемнан марий йылмынат шке вержым муын. Арам огыл ойлат, йылме ила гын, калыкат ила. Сандене ме шкенам йылмынан ончыкылыкшо нерген шонышаш улына.

Софья САДОВИНА. У Торъял, Токтарсола.

Кугезе йўлам аклена - Лиеш поян чонна

Ожно кугезына-влак, арама воштырым тодыштын, сурт-оралтыште кучылташ түрлө арверым шке кид дене ыштеныт. А ўдыр-влакше, кажне пўшкылмө пырчым шотлен, вургемыштым

марий түр дене сорастареныт. Кызыт тыгай сүре-тым пеш шагал ужаш логалеш. Но, мутлан, Волжский район Пөтъял школышто акрет годсо йўлам арален кодаш да самырык тукумым ты кидпашалан шўмандаш кумылаңыныт. Технологий урокышто туныктышо Юрий Алексеевич Власов **(снимкыште)** рвезе-влакым корзингам тодаш туныкта. Тыгодым ўдыр-влак Любовь Михайловна Семенован вуйлатымыж почеш марий түр нерген келгынрак пален налыт, шкештат моторлыкым шочыктат. Теве Ксения Бессонова ден Алина Николаева икымше пашашт дене кугешнат. Йоча-влак налме шинчымашыштым марий йылме да литератур, ИКН уроклаште пенгыдемдат. Кеч-кузе гынат, шкенан илыш-йўлана шкаланна шерге лийшаш.

Н.ВАСИЛОВА. ФОТОЖО.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Келшымаш пайрем

«Финн-

угор келшымаш» фестивалыым школышто эртаренна. Шуко уна толын. Кажне класс родо-тукуым-влак нерген поян материалым ямдылен. Ме, 5-ше классыште тунемше-влак, удмурт калыкын историйжым, кочкышыжым, йўлажым шымленна. Уна-влак хант ден манси калык-влак нерген ойленят.

Регина ГРИГОРЬЕВА.

Морко, Эгерсола.

Тўмырын
йўкшө
йонгыдырак шоктыжо
манын, сўанмарий
мом ыштен?

Тегел,
Тигаца,
Тимати, Тимети,
Ончак, Патыш,
Пачишка, Йоман,
Цыла - нине мут-влак
мом ончыктат?

Марий куштымаште парня дене пар-
ням ваш пыштен йўкым лукмаш мом
ончыкта?

Йыван нерген йомак

Библиотекеште порылык нерген курчак спектакльым ончышна. Йыван лўман рвезе авадын мутшым колыштын огыл. Аваже сырымыж дене чодыраш лектын кая. Вуверкува тудым куэшке савыра. Йыван мален кынелеш - мўшкыр шужен, пёртыштө йўштө. Аважым кычалын кая. Чодыра кугыза тудлан туштым тушта, мөдывуй еда тёрштылыкта. Ме Йыванлан аважым муаш полшышна.

Максим ЗОСИМОВ.

1-ше номеран Морко школ.

Шўшер

Молан айдеме ты шийдарма-ным шонен луктын? Нимогай күлешлыкше уке гай чучеш. А историйым келгынрак шергалат гын, раш: ожно марий-влак шинчавочмо, локтымо деч лўдыныт. Шыр-шыр шоктышо арвер осалым поктен колта манын ўшаненыт. Кызытат кова-влак шке уныкаштлан шинчавочмо деч ший оксам сакалтан але булавкым пыжыктат.

Мыйынат марий тувырем уло. Тудым Олюк ковам урген пуэн. Но сорастарыме арвер деч посна ок волгалт. Авам дене коктын изирак шўшырым ышташ кумыланна.

Ожно тудо могай лийын? Интернетыш ончалмек, түрлө форман да түрлө материал гыч ыштыме шўшырым муым. Мемнан кауриракывот ден чын ший окса уке, садлан кызытсе материал гыч ышташ пижна. Пошкудо Ямбика кова шўшырын радамжым да тўсшым, мом да мыяр налшашым умылтарыш. Ик кастене ойыркалышна, вес кастене керен ургышна. Тиде паша мылам моткоч келшыш. Тыге икымше сорастарыме арверем сочо. Тылеч вара авам дене вуйшўдышымат, шиян ўштымат ыштышна, но икымше пашам эн чот келша. Мутшак шўмышкем возын - шўшер.

Полина

ШУЛЕПОВА.

**Параньга, Олор.
Туныктышо -
Н.С.Очеева.**

Полинан
шымлыме тўрыс
пашажым

https://vk.com/yamde_lii
тўшкаште лудса.

Тутси пырысем весела койышан.
«Китикетым» вел кочкеш. Мый
пырысем дене модаш йӱратем.

Лиза ЩЕРБАКОВА.
Медведево, Руэм.

Морко район Арын школ гыч возат.

Латкок кролик

Мый кроликым ончаш йӱратем. Кызыт латкоктын улыт, а ондакше кумло мартеат шуын. Чылаж годым ончен ом шуктат, ачам вӱтам эрыкташ, пукшаш полша. Кролик-влаклан эре яндар вӱдым шындем, кинде катышыMAT, пырчыMAT пуэм. Но утларакше кешырым да ковышта лышташым йӱратат.

Алёна ИВАНОВА, 4-ше класс.

Шуко шӱрым пуа

Мемнан Дочка лӱман ушкална уло. Тудо ошалге-кӱрен тӱсан. Дочка шуко шӱрым пуа. Авам, ӱмбалым поген, тамле ӱйым, торыкым ышта. Кызыт ушкалнан изи презыже шочын.

Иван МИХАЙЛОВ,
3-шо класс.

Айста лудына

Ош пылышан Бим

Элян пийже лийын огыл. Тудын ачаже «кӱлеш-оккӱл» янлыкым йӱратен огыл. Ӱдыр моло йолташыже-влаклан кӱранен: вет южыжын кок пий лийын.

Икана вес ялыш унала мийымыж годым Эля рывыжла койышо изи пинегым муын. Чылт рывыж тӱсан! Лач ик пылышыже ошо, пуйто ала-кӱ лӱмынак чиялтен. Садлан Эля пинегылан Бим лӱмым пуэн. Тудын озаже лийын огыл, сурт гыч суртыш коштын. Эля пинегым чаманен да мӱнгыжӱ конден. Тамлын пукшен, пыжашым кельштарен да йольштен. Ачаже ужынат, тунамак торжан пелештен:

– Кушеч конденат, тушко нангай! Тыште пушыжо ынже лий!

Эля шып шинчен, ик шомакымат пелештен кертын огыл. Аважат ачажын могырышто лийын. Мом ышташ, куш пураш? Ӱдыр пийым пырля налын, корныш лектын. Шинча кушко онча, тушко эркын ошкылын. Бим куанен веле – модын-тӱрштылын ончыко кудалын.

Кече пелтен. Изи пинеге шӱлештын, йӱмы-

Пырысиге

«С» буква гай
почым кадыртен,
Пӱртыш пурыш
пырысигем.
«Мыйже толым, толым», –
Мане мыланем.
Мыйже тудым чаманен,
Шӱрым пуышым куанен.

**Александра
АНТРОПОВА.**
Параньга, Матародо.

Ныл йолан йолташа

Тыгай томаша!

Шемеч лӱман пырысна кажне кенежым чодыраш илаш кая. Икымше гана йомекыже, тетла огына уж манын шоненна. Но йӱштӱ шыже толмек, тудо мӱнгӱ пӱртылын. Ме пеш чот ӱрын да куанен улына. Тений кенежым адак чодыраштак илен. Тыгай томаша!

Виктория ЩЕРБАКОВА.
Кужӱгер, Шӱдымарий.

**Палаш
онгай**

**Кролик-
влак, ву-
йыштым
савырыде,
шенгелне мо лий-
вым ужык кертыт.**

**Кешыр – ушкал-
влакын йӱратыме
кочкышышт.**

Пультлан мый оза улам,
Ом пу тудым нигӱлан.
Шонем, МЭТР-ым чӱктем,
Шичса ончаш воктекем.
Ваня ГОРОХОВ.
Советский, Кельмаксола.

жӱ шуын, очыни.

– Кушто вӱдым муам тыланет, Бим? – чаманен йодын Эля да тунамак ӱшандарышын каласен: – Вашке ер деке шуына, йӱат.

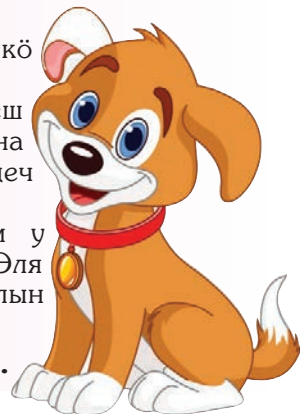
Ала-кушеч велосипед дене рвезе кудалын лектын, Бим – тудын почеш. Но поктен шуын огылат, уэш озаж деке пӱртылаш вашкен. Пинеге йолташыжым оптен-оптен поктен гынат, ӱдыр умбаке каен шуктен. Тораште огыл пошкудо ял гыч ачаж ден ӱдыржӱ толын. Ачаже изи пинегым кидышкыже налын да пелештен:

– Тыгай изи пинегым кӱ кугорныш луктын?

– Ачай, тудо нигӱлан огеш кӱл, векат. Айда пеленна налына, – изи ӱдыр ачаж деч сӱрвален йодын.

Тудо келшен. Тыге Бим у суртышко илаш куснен. Эля шинчавӱд йӱре шыргыжалын да угыч ялышке ошкылын.

А.БОГДАНОВА.

ПОДПИСКЕ – 2019 Комикс

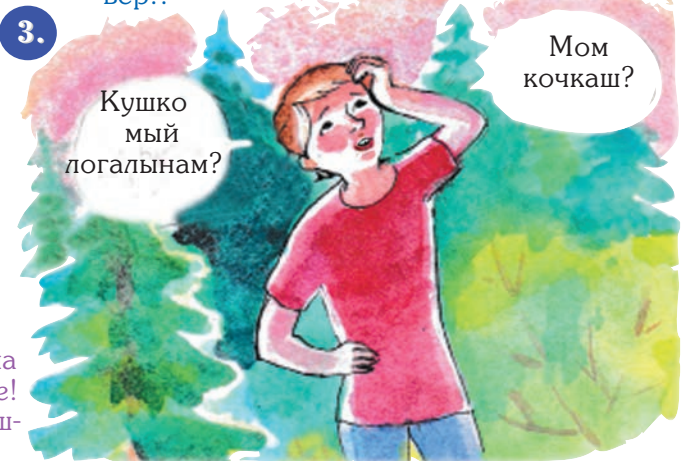
1. Ок! Че-час-с.
Эше-а-а-т от мале?

Задротово ялыште Эйпыл лүман марий рвезе шочын. Тудо изинек виртуальный тўняште илен. Нигөм ужын, колын огыл, аважанат сурт сомылкам ышташ полшен огыл.

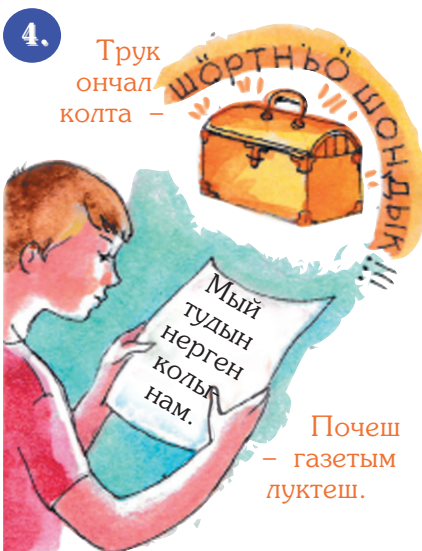

2. Пелйүд эртымеке веле, малаш возын.

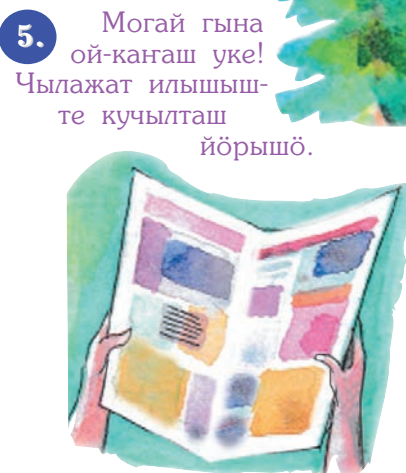
Эрдене кынелеш – палыдыме вер!?

3. Кушко мый логалынам?
Мом кочкаш?

4. Трук ончал колта –
Мый тудын нерген колынам.
Почеш – газетым луктеш.

5. Могай гына ой-кагаш уке! Чылажат илышыште кучылташ йөршыө.

6. Ура-а! Ынде илен лектам!

7. А-а-а, тиде омо улмаш.
Помыжалтеш – шке малыме верыштыже.

8. Авай, «Ямде лий» онай да пайдале газет улмаш. Айда подпискым ыштена.

9. А те «Ямде лийлан» возалтында?!

Индекс – П4696.
Ак – 337 тенгеат
44 ыр.

Рекламе.

Ф.Лебедев ан сүретше-влак.

Цифран почеламут –
Мут дене луд.

Айста шотлена!

5-ыш 5-ым ушена,
10 лиеш – ме палена.
10,5-ыш 10,5-ым –
Шижына изишак нелым.
1000 гыч 500-ым налына –
500 лиеш, тугак палена.
27 гыч 8-ым кудалташ гын,
Ушет перна пудыраташ.
8-ым 2-лан пайлет –
4 лиеш, тый палет.
А 9-ым 2-лан пайлет –
Тичмаш ок лий цифрет.
3-ым 3-лан шукемдена:
9 лиеш – вигак палена.
3,5-ым 3-лан шукемдаш –
Ручка ден(е) перна шотлаш.

**Даша ден Лев
СОШИНМЫТ.**

Морко, Купсола.

812

– шонымо числа деч 4
пачаш кугу. Могай числам
шонымо?

Авторын фотожо.

Модышем моткоч онай,
Мый дечем посна ок кай.
Кычалам кўшнат, ўлнат...
Мо гыч ыштыме улат?
Пўрдыктен кертам йолет,
Савырем тыш-туш рулет.
Изишак кугу лиям –
Шкеак шинчын кудалам.

Т.ТОКТАРОВА.

Шернур посёлко.

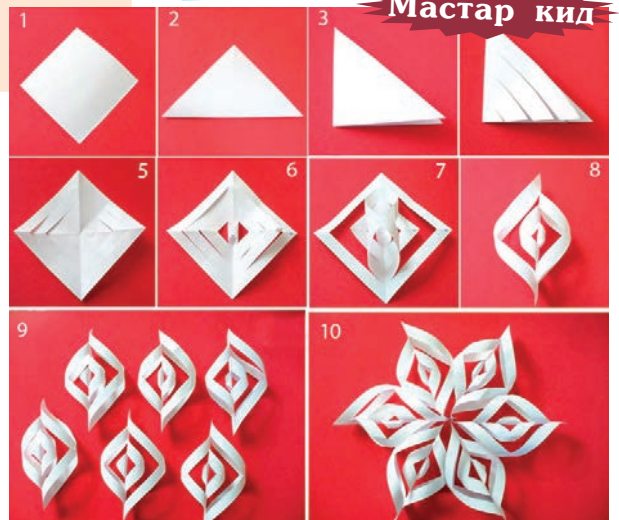
**Снимкыште:
Элика
Токтарова.**

**Синк-
вейн**

Теле
Йытыра, ошо.
Куандара, сылнештара, ошемда.
Мый телым пеш йоратем.

Пагыт.
Настя НИКОЛАЕВА.
Морко, Эгерсола.

Мастар кид

15 декабрь – Чайын кечыже.

Сүретым чиялте.

Ий полатыште

Шыже каникулышто ме, тунемше-влак,
Марий Турек посёлкысо ий полатыш-
ке миенна. Тудо пеш мотор да
кугу. Ме ик шагат ий ўмбалне
мунчалтенна. Икымше латвич
минутышто лўдмашан лийын,
вара тунем шуынам. Сылне сем
кумылым нўлтен. Мўнгышкў чыла-
нат весела, куаныше толынна.

Ксюша ОКУНЕВА.
Марий Турек, Сысоево.

Индекс: П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-8.
Тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.

https://vk.com/yamde_lii
<https://ok.ru/yamdellii>
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru
(документ кагазлан),
yamde_lii@mail.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше:
yamdelii.pf

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий
Эл Республикысе культур, печ-
ать да калык-влакын пашашт
шотышто министерстве, «Ямде
лий» газет» кугужаныш уни-
тарный казна предприятий.

Газетым редакцийыште погы-
мо да верстатлыме, «Марий Эл
Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што
ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын
адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем,112.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культур наследийым
аралымаште законодательствым шук-
тен шогымым эскерыше Федеральный
службын Приволжский федеральный
округысо управленийыштыже регист-
рироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап –
14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шонымашышт түрлў лийын кертыт. Серыш-
влак мўнгеш огыт колталт.
Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийын да издателыне адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый
Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо пўрт.
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

Конкурс

Памятник
воктене

Милена ден Игнати
КУЗЬМИНМЫТ.

Йошкар-Ола.

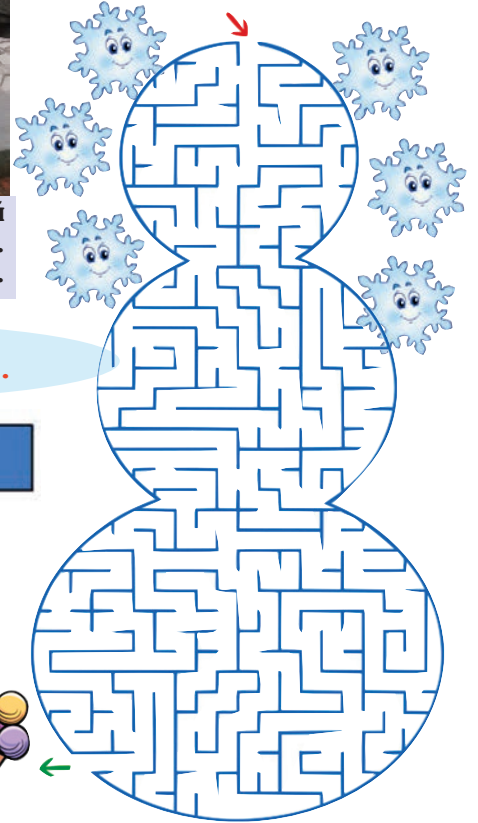

Кира ден Иннокентий
ВЕСЕЛОВМЫТ.
У Торъял, Токтарсола.

Икгай вашмутан при-
мер-влакым ушыза.

Уремыште лум возын.
Тиде лумьен гоч эртыза.

Интернетесе
сүрет-влакым
кучылтмо.

Икгай кок курчакым му.

Кö эн тале матема-
тик? Фигур-влак олмеш
могай числам шындыман?

$$\triangle + \bigcirc = \square$$

$$\square - 6 = \bigcirc$$

$$\square - \triangle = 1$$

$$\triangle + 2 = 8$$

Сайын мале

Мыйын уло курчакем,
Авам мылам пöлеклен.
Тудым мые йöратем,
Изи гына чукаем.
Шепкаш пыштен рүпшалтем:
«Сайын мале, колом».
Ульяна ЛЕБЕДЕВА.
Кужэнер, Руш Шой.

Тушто

Шулдыржым
огеш лупшо, а
шке
чонешта.

Вич онган пирамидым муза: үлп
онгыжо - йошкарге, күшылжö -
ужарге.

10 ойыртемьым кычал.

